

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเชิงสำรวจนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านสภาพและปัญหาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในสถาบันอุดมศึกษาในภาคใต้ซึ่งจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศจำนวน 11 ภาษา คือ ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน สเปน อิตาลีจีน ญี่ปุ่น เกาหลี มลายู อาหรับ และเขมร

กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยประกอบด้วยผู้บริหารจำนวน 7 ราย ผู้สอนภาษา 43 ราย และผู้เรียนภาษา 141 ราย จากกลุ่มตัวอย่างสถาบันอุดมศึกษา 5 แห่ง (7 หน่วยงาน) คณะผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม 3 ฉบับในการสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสภาพและปัญหาในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่าภาษาต่างประเทศที่สำคัญที่สุด 5 ลำดับแรกในทัศนะของทั้งกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถาบันและผู้สอนภาษา คือ ภาษาอังกฤษ จีน ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส และมลายู ตามลำดับ ภาษาจีนและญี่ปุ่นกำลังมีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาจีนซึ่งกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถาบันทุกแห่งให้ความสำคัญทั้งๆที่บางแห่งไม่ได้เปิดสอน

ในความเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถาบัน ปัญหาสำคัญลำดับแรกในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ คือ การขาดแคลนบุคลากรด้านการสอน รองลงมา คือ ปัญหาด้านหลักสูตร ซึ่งผู้บริหารสถาบันเห็นว่าควรเน้นพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถทางภาษาเพียงพอที่จะใช้ประโยชน์ได้ เป้าหมายการสอนควรเป็นจริงและปฏิบัติได้ หลักสูตรควรกำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษ 12 หน่วยกิต มีรายวิชาภาษาบังคับเรียนทุกปีและควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปัจจัยส่งเสริมการเรียนการสอนภาษา คือ ความพร้อมด้านสื่อ/อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่มีสื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายและเพียงพอกับจำนวนผู้เรียน นอกจากนี้ ผู้เรียนควรได้รับการฝึกให้มีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ในแง่ผู้สอนภาษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษามลายูมีจำนวนผู้มีวุฒิกศการศึกษาระดับปริญญาเอกสูงสุด รองลงมา คือ กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาอังกฤษ ผลงานทางวิชาการที่กลุ่มตัวอย่างผู้สอนทำมากที่สุด คือ การแต่งและเรียบเรียงตำรา/เอกสารการสอน ขณะที่งานวิจัยมีจำนวนน้อยที่สุด กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส มลายู และเขมรมีผลงานทางวิชาการหลากหลายที่สุด กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาเยอรมัน จีน และญี่ปุ่นมีผลงานทางวิชาการน้อยประเภทที่สุดตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาเยอรมัน จีน ญี่ปุ่น เกาหลี และมลายูมีโอกาสเพิ่มพูนศักยภาพด้วยการไปอบรม/สัมมนา/ดูงานในต่างประเทศมากที่สุด กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาญี่ปุ่นไปอบรม/

สัมมนา/ผลงานภายในประเทศสูงสุด กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษามลายูนำเสนอผลงานทางวิชาการทั้งในและต่างประเทศมากกว่ากลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาอื่นๆ

ทักษะทางภาษาที่กลุ่มตัวอย่างผู้สอนส่วนใหญ่ถนัดที่สุด คือ ไวยากรณ์และการอ่าน กลุ่มตัวอย่างผู้สอนทุกภาษาขกเว้นภาษาอาหรับล้วนพัฒนาทักษะทางภาษาด้วยการฟังเทปและอ่านตำราเป็นลำดับแรก กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาเยอรมัน จีน ญี่ปุ่น เกาหลี และมลายูมีโอกาพัฒนาทักษะทางภาษาด้วยการสนทนากับเจ้าของภาษามากกว่ากลุ่มอื่นๆ ส่วนกลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาเขมรเป็นกลุ่มเดียวที่พัฒนาทักษะด้วยวิธีการเดียว คือ ฟังเทปและอ่านตำรา กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาจีนมีโอกาสใช้ภาษาที่ตนสอนในชีวิตประจำวันมากที่สุด รองลงมา คือ กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาอังกฤษ มลายู และอาหรับ ส่วนกลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาเขมรมีโอกาสน้อยที่สุด

หากไม่นับกลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาสเปนและอิตาลีซึ่งเป็นชาวต่างประเทศ กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาจีนมีการะงานสอนรายชั่วโมงสูงสุด รองลงมา คือ กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาอังกฤษ ส่วนกลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาเขมรมีการะงานต่ำสุด ภาษาที่มีสัดส่วนจำนวนผู้สอนต่อจำนวนผู้เรียนสูงสุดคือภาษาอังกฤษ อาหรับ และญี่ปุ่นตามลำดับ ส่วนภาษาอิตาลีมีสัดส่วนจำนวนผู้สอนต่อจำนวนผู้เรียนต่ำสุด

ปัญหาในการเรียนการสอนภาษาในทัศนะของกลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาสามลำดับแรก คือ ผู้เรียนไม่พร้อม จำนวนผู้เรียนในชั้นมีมากเกินไป และการขาดสื่อ/อุปกรณ์การสอน

กลุ่มตัวอย่างผู้เรียนส่วนใหญ่เห็นว่าภาษาอังกฤษ จีน และมลายูมีประโยชน์ในการศึกษาการทำงาน และชีวิตประจำวันมากที่สุด ขณะที่ภาษาเขมรมีประโยชน์ด้านการศึกษาเพียงด้านเดียว แรงจูงใจที่สำคัญในการเรียนภาษาต่างประเทศ คือ ผู้สอนภาษาต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นครูชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ

กลุ่มตัวอย่างผู้เรียนมีทักษะการอ่านมากที่สุด และการพูดน้อยที่สุด กลุ่มตัวอย่างผู้เรียนส่วนใหญ่มีโอกาใช้ภาษาต่างประเทศในชั้นเรียนมากกว่านอกชั้นเรียน และส่วนใหญ่ฝึกฝนการใช้ภาษาจากตำราเรียน การทำแบบฝึกหัด และข้อสอบ กิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างผู้เรียนเห็นว่าช่วยพัฒนาทักษะการใช้ภาษามากที่สุด คือ การเรียนรู้ด้วยตนเองจากตำราเรียนและสื่อ

กลุ่มตัวอย่างผู้เรียนส่วนใหญ่ยังขาดความพร้อมในการใช้ภาษาทั้งเพื่อการเรียนต่อและการทำงาน มีเพียงกลุ่มตัวอย่างผู้เรียนภาษาอังกฤษและเยอรมันที่มีความพร้อมในการใช้ภาษาทั้งเพื่อการเรียนต่อและการทำงาน ส่วนกลุ่มตัวอย่างผู้เรียนภาษาเกาหลีและญี่ปุ่นมีความพร้อมในการใช้ภาษาเพื่อการทำงานเพียงอย่างเดียว

Abstract

This survey research project attempted to find out the status quo and problems concerning foreign language education at the tertiary level in southern Thailand where 11 foreign languages have been taught: English, French, German, Spain, Italian, Chinese, Japanese, Korean, Malay, Arabic and Cambodian.

The subjects in the study included 7 administrators, 43 foreign language teachers and 141 foreign language students in 7 institutes. Three sets of questionnaires were used to gather the subjects' views about the status quo and problems regarding foreign language teaching and learning.

It was found that both the administrators and the teachers considered English, Chinese, Japanese, French and Malay the most important foreign languages in respective order. Chinese and Japanese have become increasingly important and popular among students. Chinese, in particular, was considered important by all the administrators including those of institutes which do not offer Chinese courses.

According to the administrators, two major problems of foreign language education were the lack of teaching staff and problems concerning curriculums. In their views, institutes should focus on developing students' adequate command of foreign languages. Foreign language teaching goals should be realistic and practical. At least 12 credits of English should be required of students throughout their study in the institute. Classes should be learner-centered. Availability of teaching media, equipment and well-equipped learning resources was essential for the promotion of foreign language learning. In addition, students should be trained to study on their own.

Teachers of Malay in this study had the highest education level since the majority of them were Ph.D. holders. As for academic work, course-books and teaching materials constituted the highest number of the teachers' academic work while research was the smallest portion. Teachers of English, French, Malay and Cambodian produced the most various kinds of academic work while those of German, Chinese and Chinese produced the least.

Teachers of German, Chinese, Korean and Malay had the highest opportunity to take courses, attend seminars and/or to have study visits in Thailand

and teachers of Malay had more opportunities than other language teachers in doing academic presentation, both in the country and abroad.

Most of the language teachers were most proficient in grammar and reading skill. All of the teachers, except those of Arabic, developed their language skills through listening to tapes and reading texts most. Further, the teachers of German, Chinese, Japanese, Korean and Malay had more opportunities than others in talking to native speakers to develop their language skills. It was also found that the teachers of Cambodian improved their skills through only one means – by listening to tapes and reading texts. Chinese teachers had the greatest opportunities to use the target language in their daily life, followed by teachers of English, Malay, and Arabic while teachers of Cambodian had the lowest chance.

Excluding a Spanish teacher who was one of the two native-speaker teachers in this study, teachers of Chinese had the highest teaching hours, followed by those of English. Teachers of Cambodians had the lowest teaching load. Teachers of English, Arabic, and Japanese had the highest teacher-student ratio respectively, while the Italian teacher had the lowest ratio.

In the opinion of the language teachers, the three most serious problems in language teaching and learning were 1) poorly prepared learners 2) excessive number of the students in the class and 3) lack of teaching aids.

Most of the learners considered English, Chinese and Malay most useful for their study, work and daily use and Cambodian useful only in education arena. The most important motivation in learning languages was the teachers, be it Thai or foreign teachers.

The learners were most capable of reading skill and least capable of speaking skill. Most of them use the target language in classroom context more than in other settings. Most practiced their language skills through textbooks, exercises and tests. They saw self-learning from textbooks and media the most effective way to improve their language skills.

Most of the learners were not ready to use the target language in further study and future career. Only learners of English and German were well-prepared to use the languages for both study and career. Learners of Korean and Japanese were equipped with language skills for working in the future.

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

จากการเก็บข้อมูลพื้นฐานด้านสภาพและปัญหาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในสถาบันอุดมศึกษาในภาคใต้ในโครงการวิจัยเชิงสำรวจเรื่อง “ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศระดับอุดมศึกษาในภาคใต้” ซึ่งดำเนินงานระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2546-สิงหาคม 2547 พบว่าสถาบันอุดมศึกษาในภาคใต้มีจำนวนทั้งหมด 26 สถาบัน (30 หน่วยงาน) มจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศรวมจำนวน 11 ภาษา คือ ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน สเปน อิตาลี จีน ญี่ปุ่น เกาหลี มลายู อาหรับ และเขมร มีผู้สอนภาษาต่างประเทศรวม 347 ราย และผู้เรียน 12,464 ราย ภาษาที่มีการเรียนการสอนมากและหลากหลายที่สุด คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาที่มีการเรียนการสอนในน้อยสถาบันที่สุด คือ ภาษาสเปนและอิตาลีซึ่งเป็นภาษาที่เพิ่งมีการเปิดสอนในภาคใต้

ภาษาอังกฤษมีจำนวนผู้สอน 257 ราย และจำนวนผู้เรียน 36,400 รายซึ่งนับว่ามากที่สุด ในบรรดา 11 ภาษาที่มีการเรียนการสอนในภาคใต้ ภาษาญี่ปุ่นมีผู้เรียนมากเป็นลำดับสอง (ผู้เรียน 1,674 ราย และผู้สอน 18 ราย) ตามด้วยภาษาอาหรับ (ผู้เรียน 1,088 ราย และผู้สอน 8 ราย) ภาษา มลายู (ผู้เรียน 1,049 ราย และผู้สอน 13 ราย) และภาษาจีน (ผู้เรียน 1,047 ราย และผู้สอน 20 ราย) ภาษาที่มีผู้เรียนจำนวนน้อยที่สุดคือภาษาอิตาลีซึ่งมีผู้เรียน 17 ราย และผู้สอนเพียง 1 รายซึ่งเป็นชาวต่างประเทศ

ภาษาต่างประเทศที่ทั้งกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถาบันและผู้สอนภาษาต่างประเทศเห็นตรงกันว่านักศึกษาไทยควรเรียนใน 5 ลำดับแรก คือ ภาษาอังกฤษ จีน ญี่ปุ่น ฝรั่งเศสและมลายู

ภาษาตะวันออกเช่นภาษาจีนและญี่ปุ่นมีความสำคัญและเป็นที่นิยมเรียนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาจีนซึ่งกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถาบันทุกแห่งให้ความสำคัญทั้งๆที่บางแห่งไม่ได้เปิดสอน ทำให้ผู้สอนภาษาจีนมีภาระงานสอนสูงสุด (16.25 ชั่วโมง/สัปดาห์) หากไม่นับผู้สอนภาษาสเปนซึ่งเป็นชาวต่างประเทศ (19 ชั่วโมง/สัปดาห์) ปัญหาภาระงานสอนที่มีมากทำให้กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาจีนและญี่ปุ่นมีผลงานทางวิชาการน้อยประเภทที่สุด

ในด้านความพร้อมของสถาบันในการจัดการเรียนการสอนพบว่า ปัญหาอันดับแรกของสถาบัน คือ การขาดแคลนบุคลากรด้านการสอน ซึ่งปัญหาดังกล่าวนำไปสู่อีกหลายปัญหาที่เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการสอนภาษา นั่นคือ ปัญหาจำนวนผู้เรียนในชั้นมีมากเกินไป และภาระงานโดยรวมของผู้สอนมีมากเกินไป ปัญหาดังกล่าวย่อมมีผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอนและความสามารถของผู้เรียน จึงไม่น่าแปลกใจที่ข้อค้นพบอีกประการหนึ่งของงานวิจัยนี้ คือ กลุ่มตัวอย่างผู้เรียนส่วนใหญ่ยังขาดความพร้อมในการใช้ภาษาทั้งเพื่อการเรียนต่อและการทำงาน

มีเพียงกลุ่มตัวอย่างผู้เรียนภาษาอังกฤษและเยอรมันที่มีความพร้อมในการใช้ภาษาทั้งเพื่อการเรียนต่อและการทำงาน และกลุ่มตัวอย่างผู้เรียนภาษาเกาหลีและญี่ปุ่นมีความพร้อมในการใช้ภาษาเพื่อการทำงานเพียงอย่างเดียว

นอกจากการขาดแคลนบุคลากรด้านการสอนแล้ว สถาบันส่วนใหญ่ยังขาดแคลนปัจจัยส่งเสริมการเรียนการสอนภาษา เช่น สื่อ/อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ที่มีสื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายและเพียงพอกับจำนวนผู้เรียน การขาดแคลนสื่อ/อุปกรณ์การสอนเป็นหนึ่งในปัญหาลำดับหนึ่งสำหรับภาษาที่ไม่ได้รับการจัดลำดับความสำคัญในลำดับต้นๆ โดยผู้บริหารสถาบัน เช่น ภาษาเยอรมัน สเปน อิตาลี ฮาหรับ มลายู และเขมร

ในความเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาทั้งหมด ปัญหาผู้เรียนไม่พร้อมเป็นปัญหาอันดับหนึ่งในการเรียนการสอนภาษา ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาร่วมของกลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาจากทุกสถาบันและมีความรุนแรงที่สุดที่สถาบันราชภัฏ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชน ปัญหาผู้เรียนไม่พร้อมสามารถสะท้อนความจริงที่ว่านักศึกษาไทยมีพื้นฐานความรู้ทางภาษาไม่เพียงพอ นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังพบว่า ผู้เรียนไม่ค่อยมีโอกาสฝึกฝนการใช้ภาษากับเจ้าของภาษา ส่วนใหญ่ผู้เรียนจะศึกษาเพิ่มเติมจากตำราและสื่อซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบทางเดียว (one-way communication) และไม่สมจริง การศึกษาเพิ่มเติมจากตำราจะเป็นหนึ่งในสาเหตุที่ให้กลุ่มตัวอย่างผู้เรียนมีความสามารถทางการอ่านมากที่สุดและมีทักษะการพูดน้อยที่สุด

นอกจากตำราจะเป็นแหล่งฝึกฝนที่สำคัญที่สุดของผู้เรียนแล้ว ผลการวิจัยยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาเกือบทุกภาษาก็พัฒนาทักษะทางภาษาของตนด้วยการฟังเทปและอ่านตำราเป็นหลัก และคงจะไม่น่าแปลกใจที่จะพบว่าทักษะทางภาษาที่กลุ่มตัวอย่างผู้สอนส่วนใหญ่ถนัดที่สุด คือ ไวยากรณ์และการอ่าน

กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสเพิ่มพูนศักยภาพด้วยการไปอบรม/สัมมนา/ดูงานทั้งในและต่างประเทศแตกต่างกัน น่าสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี เป็นหนึ่งในกลุ่มตัวอย่างที่มีโอกาสสูงสุดในการไปอบรม/สัมมนา/ดูงานด้านภาษาในต่างประเทศ กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาญี่ปุ่นไปอบรม/สัมมนา/ดูงานด้านภาษาในประเทศสูงสุด กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษามลายูซึ่งมีวุฒิการศึกษาสูงสุดในบรรดากลุ่มตัวอย่างนำเสนอผลงานทางวิชาการทั้งในและต่างประเทศมากที่สุด ในแง่ผลงานทางวิชาการ กลุ่มตัวอย่างผู้สอนส่วนใหญ่จะมีผลงานการแต่งและเรียบเรียงตำรา/เอกสารการสอน ขณะที่งานวิจัยมีจำนวนน้อยที่สุด

บทบาทที่มีมากขึ้นของภาษาตะวันออกในประเทศไทย เช่น ภาษาจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี ทำให้กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาจีน ญี่ปุ่น เกาหลี มีโอกาสพัฒนาทักษะทางภาษาด้วยการสนทนา

กับเจ้าของภาษามากกว่ากลุ่มอื่นๆ กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาจีนมีโอกาใช้ภาษาที่ตนเองสอนในชีวิตประจำวันมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษาอังกฤษและมลายู ซึ่งทำให้กลุ่มตัวอย่างผู้สอนภาษามลายูเป็นอีกหนึ่งกลุ่มที่มีโอกาสพัฒนาทักษะทางภาษาดำเนินการสนทนากับเจ้าของภาษา เนื่องจากส่วนหนึ่งของประชากรใน 4 จังหวัดภาคใต้ใช้ภาษาถิ่นซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับภาษามลายู

ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยนี้จะสามารถชี้ให้เห็นจุดแข็งและจุดอ่อนของการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในภาคใต้ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นศักยภาพและโอกาสการพัฒนา อันจะเป็นตัวป้อนที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการแก้ปัญหา ตลอดจนการกำหนดนโยบาย แผน และยุทธศาสตร์การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของภูมิภาคและประเทศและความจำเป็นของสภาพการณ์โลกปัจจุบันที่ความสามารถทางภาษาต่างประเทศเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการแข่งขันแทบทุกด้านแบบไร้พรมแดน